

IUBIREA
LA SFÂNTUL AUGUSTIN

Hannah Arendt s-a născut la Hanovra, pe 14 octombrie 1906. În 1924 s-a înscris la Universitatea din Marburg pentru a studia teologia, dar a sfârșit prin a-și lua doctoratul în filozofie la Heidelberg (1929), după ce studiasse cu Heidegger, Husserl și Jaspers. A fost arestată de Gestapo în 1933, a reușit să scape și s-a refugiat în Franța. În 1941 a ajuns în SUA, unde inițial a scris pentru ziarul de limbă germană *Aufbau* și a lucrat la Editura Schocken Books, ocupând în același timp poziții-cheie în diverse organizații evreiești. A fost una dintre figurile marcante ale gândirii socio-politice contemporane, abordând în lucrările sale cele două mari și dificile teme ale epocii postbelice: totalitarismul și antisemitismul. În 1951 a apărut monumentală monografie *The Origins of Totalitarianism* (*Originile totalitarismului*, trad. rom. Humanitas, 1994, 2014), în care analiza mecanismelor ce au făcut posibilă instaurarea unor regimuri totalitare, fasciste sau comuniste, este completată de evidențierea structurilor care le asigură menținerea, precum și a consecințelor anti-umane pe care le generează. În 1962 a participat la Ierusalim, ca ziarist trimis de revista *The New Yorker*, la procesul lui Adolf Eichmann, experiență descrisă în cartea *Eichmann in Jerusalem* (*Eichmann la Ierusalim*, trad. rom. Humanitas, 2008), în care formulează celebra teză a „banalității răului“. În anii '60 și '70 a ținut cursuri la mai multe universități (Berkeley, Princeton, Chicago) și la New School for Social Research (New York). A scris pentru numeroase ziare și reviste, între care *Review of Politics*, *Journal of Politics*, *The New Yorker*, *Social Research*. A murit la New York în 1975. La Humanitas au mai apărut *Crizele republicii* (1999), *Scrisori 1925–1975 și alte documente* (corespondență cu Martin Heidegger, 2007, 2017), *Făgăduința politicii* (2010), *Viața spiritului* (2018), *Ultimul interviu și alte convorbiri* (2018).

HANNAH ARENDT

IUBIREA LA SFÂNTUL AUGUSTIN

Ediție și eseu interpretativ
de Joanna Vecchiarelli Scott
și Judith Chelius Stark

Traducere din engleză
de Georgeta-Anca Ionescu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Alexandru Anghel
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Ana-Maria Vieru
DTP: Corina Roncea, Dan Dulgheru

Tipărit la Livco Design

Hannah Arendt

Love and Saint Augustine

© 1996 by The Literary Trust of Hannah Arendt Blücher

© 1996 by Joanna Vecchiarelli Scott and Judith Chelius Stark

All rights reserved.

© HUMANITAS, 2022, pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Arendt, Hannah

Iubirea la Sfântul Augustin / Hannah Arendt; ediție și eseu interpretativ de Joanna Vecchiarelli Scott și Judith Chelius Stark; trad. din engleză de Georgeta-Anca Ionescu. – București: Humanitas, 2022

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-973-50-7652-8

I. Vecchiarelli Scott, Joanna (ed.; pref.)

II. Chelius Stark, Judith (ed.; pref.)

III. Ionescu, Georgeta-Anca (trad.)

2

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723.684.194

CUPRINS

<i>Prefață: Redescoperind Iubirea la Sfântul Augustin</i> (Joanna Vecchiarelli Scott și Judith Chelius Stark)	7
<i>Mulțumiri</i>	23
IUBIREA LA SFÂNTUL AUGUSTIN	
Introducere	27
PARTEA ÎNTÂI	
Iubirea ca dorință: viitorul anticipat.	35
1. Structura dorinței (<i>appetitus</i>)	35
2. <i>Caritas</i> și <i>cupiditas</i>	49
3. Ordinea iubirii	75
PARTEA A DOUA	
Creator și creatură: trecutul reamintit	87
1. Originea	87
2. <i>Caritas</i> și <i>cupiditas</i>	132
3. Iubirea de aproapele	155
PARTEA A TREIA	
Viața socială.	163

REDESCOPERIND-O PE HANNAH ARENDT

(Joanna Vecchiarelli Scott și Judith Chelius Stark)

1. Introducere: „Noi începuturi“	189
2. „Suite de gânduri“	225
3. Heidegger: Arendt între trecut și viitor	267
4. Jaspers: Arendt și filozofia existenței.	302
<i>Referințe bibliografice</i>	321
<i>Indice</i>	325

PREFAȚĂ

Redescoperind *Iubirea la Sfântul Augustin*

Pregătirea versiunii engleze redactate și revizuite a studiului Hannei Arendt *Iubirea la Sfântul Augustin* a însemnat pentru noi o intensă muncă în colaborare vreme de un deceniu. Cu toate că numărul de cărți, articole și conferințe despre lucrările Hannei Arendt a crescut de la an la an, mai ales în domeniul științelor politice, *Iubirea la Sfântul Augustin* rămâne un text aproape necunoscut – ultimul dintre manuscrisele cărților lui Arendt publicat în limba engleză. Am început lucrul în comun asupra manuscrisului în 1985, după ce ne-am întâlnit întâmplător la o reuniune a Asociației pentru Studii Patristice, Medievale și Renascentiste ținută la Villanova University, unde eu, în calitate de politolog, examinam eseu cu pricina drept veriga lipsă dintre epistemologia „politică“ și cea „morală“ ale lui Arendt, iar Judith, ca filozoafă, studia ideea de rău la Augustin și relația acesteia cu autoritatea politică. Voi arăta în continuare pe ce cale a ajuns fiecare din noi două la eseu Hannei Arendt.

CALEA JOANNEI SCOTT CĂTRE *IUBIREA LA SFÂNTUL AUGUSTIN*

La Barnard College și la Columbia University, unde am studiat teorie politică mai întâi ca studentă, iar după absolvire, ca Presidential Fellow, prezența fizică și aura intelectuală ale Hannei Arendt erau de neocolit. La fel ca Margaret Mead, o altă doamnă

cu prestigiu din campusul Morningside Heights, Arendt era o „prezență“ pe 116th Street colț cu Broadway. Se povesteau întâlniri, se spuneau anecdote. În toiul Războiului Rece, comunitatea de științe politice de la Barnard și Columbia a ridicat cărțile lui Arendt *Originile totalitarismului* și *Despre revoluție* la rang de lucrări canonice.

În cele din urmă, am plecat în Marea Britanie (1967–1970), unde mi-am dat doctoratul la University of Strathclyde. Înainte să plec de la Columbia cu o diplomă de master, mi-am continuat acolo cercetarea în istoria gândirii politice pe care o începusem la Barnard, de data asta concentrându-mă asupra felului radical în care erau folosite sursele tradiționale în perioada medievală, cu o lucrare despre reconstrucția augustinismului la Marsilio din Padova. Profesorii mei, Herbert Deane, Julian Franklin, Arthur Hyman, Paul Oskar Kristeller și Norman Cantor, mi-au lămurit și tălmăcit sursele gândirii politice occidentale cu o pasiune și o precizie care le egalau pe ale Hannei Arendt. Kristeller, de altfel, îi fusese acesteia din urmă coleg de clasă la Heidelberg. Drept urmare, discursul politic medieval n-a reprezentat niciodată pentru mine o limbă străină, precum se dovedește adesea pentru politologii specializați cu precădere în scrierile gânditorilor moderni.

Pe Hannah Arendt am început s-o redescopăr, prin intermediul tezei ei de doctorat revizuite, în 1983, după ce am împrumutat de la Biblioteca Congresului nu doar un exemplar cu traducerea în limba engleză, ci și manuscrisul ei redactilografiat adnotat. Citisem înainte o recenzie la versiunea publicată postum a prelegerilor sale Gifford și mă intrigase acolo o referire scurtă și tentantă la existența unei copii traduse a tezei ei de doctorat la Biblioteca Congresului. Având în vedere ce credeam eu că știu despre abordarea „exclusiv politică“ a lumii publice la Hannah Arendt, faptul de netăgăduit că ea își începuse cariera cu o cercetare despre ideea de viață socială la Augustin mi-a stârnit curiozitatea. Când textul – un vraf imens de pagini de manuscris – mi-a parvenit de la Biblioteca Congresului, am avut o dublă surpriză. Traducerea lui

E.B. Ashton, încheiată, se pare, în 1963, fusese revăzută de Arendt însăși, cu notații interliniare și marginale scrise de mână, și apoi parțial redactilografată pentru a include și a extinde revizuirile ei.

În 1984 Jean Elshtain coordona secțiunile de teorie politică din cadrul reuniunii naționale a Asociației Americane de Științe Politice de la Washington și m-a invitat să prezint o evaluare a tezei de doctorat revizuite. Arendt e una dintre cele mai respectate și deopotrivă controversate figuri din științele politice în secolul XX. Și totuși, în mod surprinzător, pledoaria mea despre însemnătatea tezei a fost primul moment în care cineva din domeniul academic american ales de Hannah Arendt a abordat chestiunea întâlnirii ei cu Augustin. De asemenea, a fost pentru prima oară când această teză de doctorat în sine a fost luată în serios în științele politice mai mult decât ca un banal debut academic. Deși în mare măsură tributară mentorilor ei – Martin Heidegger și Karl Jaspers –, teza de doctorat a Hannei Arendt reprezintă totodată o respectuoasă declarație de independență, care anunță direcția lucrărilor ei pe teme explicit politice de mai târziu. Așadar, încă de la început, redescoperirea tezei de doctorat a lui Arendt prin intermediul revizuirilor pe care ea i le-a adus în anii '60 a fost o chestiune controversată, și așa va rămâne până când întregul corpus al lucrărilor Hannei Arendt, din Germania și America, va fi evaluat și inclus în darea de seamă „ortodoxă“ asupra gândirii sale politice.

CALEA LUI JUDITH STARK CĂTRE *IUBIREA LA SFÂNTUL AUGUSTIN*

Interesul meu pentru Augustin și deopotrivă pentru Hannah Arendt datează din perioada în care studiam filozofia la Marquette University. Acolo mi-am susținut disertația masterală despre „Ideea de pace la Augustin“, sub îndrumarea profesorului Paul Bryne, specialist în Augustin. În tumultuoasa perioadă de la

sfârșitul anilor '60 m-am adâncit în scrierile Hannei Arendt, mai ales *Între trecut și viitor*, *Despre revoluție și Eichmann la Ierusalim* (cea mai controversată lucrare a sa). Citind aceste cărți, am descoperit cu mare bucurie o gânditoare contemporană care a abordat cele mai dificile și mai încurcate probleme ale vremurilor noastre.

În 1969 m-am hotărât să mă-ntorc la New York și să-mi închei studiile doctorale sub îndrumarea Hannei Arendt la New School for Social Research. În răstimpul petrecut la New School am lucrat, de asemenea, cu Hans Jonas, William Barrett, Aron Gurwitsch și Arthur Hyman. În acei ani Arendt își pregătea intens cel din urmă proiect major, prelegerile Gifford, care au devenit apoi *Viața spiritului: Gândirea și Voirea*. Augustin apare în prim-plan în această lucrare, mai ales în volumul *Voirea*. Cercetarea pentru propria-mi teză doctorală despre concepția timpurie a lui Augustin asupra voinței am întreprins-o sub îndrumarea Hannei Arendt, inclusiv analizarea lucrării ei *Der Liebesbegriff bei Augustin* [*Conceptul de iubire la Augustin*], care se găsea la biblioteca de la New School. Din păcate, n-am reușit atunci să prind prea mult din textul acela german dens, așa că am preferat, în schimb, să folosesc timpul petrecut cu Arendt pentru a sta de vorbă cu ea – uneori în contradictoriu – despre Augustin și surprinzătoarele lui gânduri cu privire la voință. Nu bănuiam pe-atunci că lucrarea pe care o pregăteam cu Hannah Arendt despre Augustin avea să mă conducă mai târziu înapoi la propria-i scriere pe aceeași temă. După apariția *Vieții spiritului* în 1978, am început să apreciez mult mai mult adânc și îndelungata fascinație a Hannei Arendt pentru Augustin. În 1986 am fost invitată să-mi prezint cercetarea la Roma, în cadrul unui congres internațional desfășurat sub patronajul Institutului Patristic Augustinianum și organizat pentru a celebra al șaisprezecelea centenar de la convertirea lui Augustin, vădind limpede importanța cărții *Iubirea la Sfântul Augustin* printre specialiștii în Augustin.

Am descoperit totuși că atitudinea ambivalentă a lui Arendt față de filozofia universitară, care (grație unui ocol prin teologie)

fusesse prima ei iubire, se reflectă în răspunsul filozofiei contemporane la gândirea ei. Poziția ei se datorează, printre altele, acelor tensiuni inerente dintre filozofie și politică pe care le identificase și le ilustra prin exemplul tentației de a sprijini tirania, căreia filozofi precum Platon și Heidegger îi cedaseră. Chiar și-așa, Arendt n-a repudiat niciodată tradiția filozofică germană din care izvora ea însăși. Astăzi, în cadrul conferințelor și publicațiilor filozofice mainstream, cercetarea asupra Hannei Arendt rămâne marginală, ocupând locul dedicat îndeobște discuțiilor despre ideile politice ori scrierile femeilor. Totuși, pe Arendt așa cum am cunoscut-o eu n-ar fi deranjat-o deloc statutul ei printre filozofi „tradiției”; ar fi elogiât și încurajat în schimb riscanta îndeletnicire de a gândi, indiferent unde se ivea.

TEZA DE DOCTORAT REVIZUITĂ

Pe măsură ce Judith și cu mine înaintam cu lucrul pe manuscris, ne-a devenit limpede că Arendt adăugase atât de multe adnotări și modificări la traducere, încât descifrarea ei în vederea publicării avea să fie o îndeletnicire complexă și de durată. Urmând firul indiciilor adunate de prin scrisori, contracte, referințe indirecte și din amintirile prietenilor săi de la New School, am aflat că în 1962 Arendt semnase un contract de publicare cu Crowell-Collier, pentru care spera să primească un avans din drepturile de autor. În mod logic, contractul trebuie să fi stipulat dreptul la revizuirea textului, cu toate că încă n-a ieșit la iveală nici o dovadă documentară directă care să ateste acest lucru. Paginile de manuscris Ashton, revizuirile lui Arendt și paginile redactilografiate chiar de ea sunt, toate, nedatate.

Cea mai importantă dovadă care ajută la datarea „noului” text revizuit e felul cum se oglindește teza doctorală a lui Arendt în lucrările ei de la sfârșitul anilor '50 și începutul anilor '60, precum și, în mod echivalent, transferul de terminologie din respectivele

lucrări în modificările aduse tezei de doctorat. De fapt, noul text provine din perioada ei din Statele Unite cea mai productivă în domeniul teoriei politice. Întoarcerea la Augustin a impregnat nemijlocit cu referințe augustiniene explicite sau implicite revizuirile aduse de autoare la *Originile totalitarismului*, noul ei studiu *Despre revoluție*, eseurile adunate în *Între trecut și viitor*, precum și volumul *Eichmann la Ierusalim*. Totodată, revizuirile dau seamă și de angajamentul ei neîntrerupt față de conținutul, tipul de discurs și concluziile pe care le produsese în 1929. Întrebarea privitoare la „însemnătatea aproapelui“ – fondul cercetării –, concluzia ei că filozofia augustiniană își are temeiul simultan în afara și înăuntrul lumii, precum și abordarea ei filozofică – îmbinând fenomenologia germană cu existențialismul creștin – au rămas în esență neschimbate, chiar și în contextul cu totul diferit al New Yorkului de la începutul anilor '60. În mod semnificativ, nici introducerea centrală, nici partea a treia n-au fost absolut deloc extinse ori modificate.

Chiar dacă revizuirile n-au schimbat cu nimic caracterul tezei, din păcate nici n-au făcut-o mai accesibilă. Textul cel nou era un păienjeniș de proză densă și stângace tradusă literal din germană în engleză și revizuită de Arendt într-un stil similar. Fragmentele mari din diverse texte grecești și latinești au supraviețuit intacte atât în traducerea lui Ashton, cât și la ulterioara revizuire a Hannei Arendt. Aceste referințe au devenit apoi și mai de nepătruns, din pricina adăugirilor făcute de autoare cu bine-cunoscutul ei scris de mână indescifrabil. Notele ei de subsol erau de asemenea idiosincratice, conținând erori de citare și omisiuni alături de propriile-i traduceri neobișnuite, iar Ashton le lăsase ca atare pe toate.

Punându-ne laolaltă cunoștințele de științe politice, filozofie, surse medievale și pe cele din domeniul scrierilor Hannei Arendt, am alcătuit o echipă de experți extraordinar de bine pregătită pentru a depăși obstacolele uriașe ce stăteau în calea redescoperirii fundamentelor augustiniene ale gândirii politice a lui Arendt. În afară de articolele publicate și lucrările prezentate de noi – fiecare

în domeniul lui predilect – la diverse conferințe, cercetătorii din comunitatea de studii arendtiane nu i-au acordat întâlnirii Hannei Arendt cu Augustin atenția meritată. O posibilă explicație pentru această omisiune în științele politice este că o evaluare critică a textului presupune o bună cunoaștere a filozofiei medievale și contemporane, ceea ce se întâlnește foarte rar printre specialiștii în Arendt. O altă explicație este că seriozitatea cu care Arendt s-a ocupat în teza ei de Augustin și rezonanțele evidente dintre acest text și lucrările ei americane perturbă statu-quo-ul din domeniu. Textul și comentariul prezentate de noi acum sunt menite să restabilească echilibrul în cercetare. Folosind modelul „nativității” conceput de Hannah Arendt însăși, introducem pentru prima oară teza sa doctorală în spațiul public al dezbaterii academice.

Am reușit împreună să decodăm textul, cu numeroasele lui adnotări și revizuirii redactilografiate, și să-l „englezim” (cum ar spune Hannah Arendt) suficient cât să aibă acces la el publicul larg. Revizuirile lui Arendt, luate laolaltă cu textul Ashton, reprezintă trei faze ale arheologiei textuale. Prima fază e textul Ashton inițial; a doua fază e seria inițială de revizuirii ale lui Arendt, pe care o numim Exemplarul A; iar a treia fază o constituie revizuirile ei redactilografiate, pe care le numim Exemplarul B. La Biblioteca Congresului n-am găsit nici un indiciu cu privire la data succesivelor revizuirii, dar e limpede că cele dintâi au fost adăugirile și suprimările interliniare scrise de mână (Exemplarul A). Mai târziu, la un moment dat, Arendt și-a încorporat aceste revizuirii într-un al doilea text, pe care și l-a dactilografiat singură, adăugându-i după aceea noi revizuirii scrise de mână (Exemplarul B). Așadar, textul nostru *Iubirea la Sfântul Augustin* constă în: Exemplarul B de la începutul capitolului întâi al părții întâi până la mijlocul capitolului întâi al părții a doua; Exemplarul A pentru Introducere și restul părții a doua și al părții a treia, inclusiv revizuirile interliniare scrise de mână, pe care Arendt nu le-a redactilografiat.

Am redactat ambele texte, eliminând stângăciile gramaticale și sintactice, stângăciile de traducere și erorile din notele de subsol.

Hannah Arendt și-a revizuit chiar ea masiv notele de subsol în Exemplarul B, mutându-le pe unele în corpul textului și adăugând multe note noi în schimb. Am îndreptat și noile imprecizii acumulate. De exemplu, când a revizuit capitolul întâi al părții a doua din Exemplarul A și l-a redactilografiat ca Exemplarul B, a adăugat noi note de subsol, însă nu a renumerotat totul, astfel încât în text apar notele de la 47a până la 47p (B:033198–033200). Nu se știe din ce motiv, revizuirile dactilografiate pe care Arendt le-a făcut la teză se opresc la nota 47p. Începând de acolo, textul reia ca atare Exemplarul A (A: 033299) și continuă astfel până la capătul manuscrisului. Pentru claritate, noi am renumerotat notele în ordine; când revenim la Exemplarul A, textul nostru doar încorporează în continuare revizuirile marginale și interliniare scrise de mână de Hannah Arendt. În sfârșit, Arendt a tradus ea însăși din germană Addenda la teză – incluse în ediția originală germană din 1929 – cândva în timpul procesului de pregătire a tezei pentru publicarea sa în limba engleză. Aceste Addenda au fost incluse ca pagini de note scrise de mână atașate la Exemplarul A. Parte din materialul din Addenda a fost inclus și în Exemplarul B; restul nu a fost înglobat.

Chiar și fără revizuirile lui Arendt, traducerea Ashton era problematică. Fidelă textului german și, drept urmare, exagerat de literală, traducerea n-a limpezit deloc hățișul discursului fenomenologic de nepătruns. Formulările stângace, repetițiile și caracterul general incomprehensibil au fost dificultățile constante. Pe cât posibil, am încercat ca, fără să afectăm cu nimic sensul frazelor Hannei Arendt, să limpezim textul tezei sale doctorale pentru cititorii de astăzi. Pentru consecvență, am adăugat în text traduceri ale termenilor și expresiilor latinești. Astfel, *civitas terrena* e redată peste tot prin „cetatea terestră“, *civitas Dei*, prin „cetatea lui Dumnezeu“, *Gemeinschaft*, prin „comunitate“, iar *societas*, prin „societate“. Cuvântul „creatură“ („făptură“), care apărea recurent în traducere, îngreunând lectura, l-am înlocuit cu „om“ sau „persoană“, cu excepția contextelor care se referă la „nativitate“ sau în care e pus în

TABEL CU ORDINEA CAPITOLELOR, REVIZUIRI ȘI REDACTARE

VERSIUNEA + ORDINEA ÎN TEXT		PAGINILE DIN MANUSCRIS	TITLUL INIȚIAL + TITLUL CURENT
A	1	033238	Cuprins (omis)
A	2	033239–40	Abrevieri (omise)
A	3	033241–49	Introducere (identică)
B	4	033131–42	Partea întâi – Iubirea ca dorință/Capitolul 1: Structura dorinței (schimbat în) Partea întâi – Iubirea ca dorință: Viitorul anticipat/Capitolul 1: Structura dorinței (<i>Appetitus</i>)
B	5	033143–65	Partea întâi – Iubirea ca dorință/ Capitolul 2: Milostenie și lăcomie (schimbat în) Partea întâi – Iubirea ca dorință: Viitorul anticipat/Capitolul 2: <i>Caritas</i> și <i>cupiditas</i>
B	6	033166–79	Partea întâi – Iubirea ca dorință/Capitolul 3: Ordinea iubirii (schimbat în) Partea întâi – Iubirea ca dorință: Viitorul anticipat/Capitolul 3: Ordinea iubirii
B→A	7	B033181–2DD	Partea a doua – Creator–creatură/Capitolul 1: Creatorul ca izvor al creaturii (schimbat în) Partea a doua – Creator și creatură: Trecutul reamintit/ Capitolul 1: Originea
A	8	033314–39	Partea a doua – Creator–creatură/Capitolul 2: Milostenie și lăcomie (schimbat în) Partea a doua – Creator și creatură: Trecutul reamintit/ Capitolul 2: <i>Caritas</i> și <i>cupiditas</i>

TABEL CU ORDINEA CAPITOLELOR, REVIZUIRI ȘI REDACTARE (continuare)

VERSIUNEA + ORDINEA ÎN TEXT		PAGINILE DIN MANUSCRIS	TITLUL ÎNIȚIAL + TITLUL CURENT
A	9	033340–47	Partea a doua – Creator–creatură/Capitolul 3: Iubirea de aproapele (schimbat în) Partea a doua – Creator și creatură: Trecutul reamintit/Capitolul 3: Iubirea de aproapele
A	10	033348–73	Partea a treia: Viață socială (titlu neschimbat)

Pagini scrise de mână

A	033257–60 033268 (două pagini/același număr/una în afara ordinii numerotării)
B	033280 033179–80 (pagini incomplete) 033212–27 (pagini incomplete, inclusiv corespondență sumară)

Addenda germane traduse de Hannah Arendt și adăugate la Exemplarul B

B	033197–200: Încep după ultimul paragraf, se încheie unde se încheie Exemplarul B și textul revine la Exemplarul A (033299)
---	--

Notele de subsol se găseau la sfârșitul fiecărui capitol în manuscrisul dactilografiat original, așa încât sunt incluse în numerotarea paginilor de manuscris în acest tabel; de exemplu, notele pentru capitolul 1 al părții întâi sunt la paginile 033140–142 etc. Singura excepție e capitolul 1 al părții a doua, ale cărui note se găsesc la paginile 033201–033206 în exemplarul de la Biblioteca Congresului. *Așadar, cifrele manuscrite încorporate în textul prezentei ediții nu se referă la note.* Adăugirile noastre la notele de subsol ale Hannei Arendt apar între paranteze drepte.

legătură cu „Creatorul“. În mod similar, neologisme precum „creatural“ sau „aboriginal“ au fost eliminate și înlocuite cu cuvintele englezești uzuale potrivite.

Toate adăugirile și revizuirile menționate înainte extind mai degrabă decât reorientează fundamental teza doctorală inițială. Aspectul fizic al Exemplarului B sugerează că Arendt nu a folosit o singură mașină de scris pentru a redactilografia teza. Asta arată fie că au existat pauze între perioadele de lucru, fie că au existat mai mulți dactilografi. În ciuda faptului că Exemplarul B prezintă un font neuniform și e incomplet, Arendt a menținut o remarcabilă continuitate între traducerea inițială și propriile-i revizuri. Nu există nici o fisură în liniile de argumentare, în tipul de discurs ori în conținut. Din păcate, n-am găsit nici o dovadă directă sau indirectă care să ne ajute să reconstituim întregul revizuirilor pe care le avea ea în plan pentru Exemplarul B. De aceea, întrebarea de ce textul redactilografiat se termină la mijlocul capitolului întâi al părții a doua va rămâne fără răspuns. Hannah Arendt a făcut și alte mici corecturi la Exemplarul A, pe care le-a adăugat de mână și le-a dactilografiat interliniar, însă nu se știe dacă pe acestea le-a operat înainte sau după ce a pregătit Exemplarul B.

Explicația cea mai plauzibilă pentru faptul că manuscrisul n-a fost niciodată publicat e una simplă. Există multe dovezi care arată că începând din 1961 Hannah Arendt a fost preocupată mai ales de procesul lui Eichmann, reportajul ei pentru *The New Yorker* despre acest subiect și furtuna critică stârnită ulterior la adresa ei. Într-adevăr, toată perioada cuprinsă între sfârșitul anilor '50 și anul 1968 a fost una extrem de ocupată în viața Hannei Arendt. Numeroasele ei lucrări publicate, varietatea prelegerilor și conferințelor pe care le-a ținut în diverse locuri (atât în fața unui public universitar, cât și în fața publicului larg), precum și preocupările ei intense pentru problemele naționale americane (desegregarea Liceului Little Rock, alegerea lui Kennedy, invazia din Golful Porcilor, criza rachetelor din Cuba și asasinarea lui Kennedy) și pentru evenimentele internaționale (discursul lui